

‘Een prachtig, moedig en belangrijk boek. Sanne de Boer biedt diepgaande kennis over een duistere realiteit, de opkomst en werkwijze van de machtigste maffia ter wereld, die ook Nederland bedreigt.’

Bas Mesters, voormalig correspondent Italië voor de NOS en *NRC Handelsblad*

‘Naast *Gomorra* van Roberto Saviano een van de beste boeken over de maffia op de markt. De lezer krijgt een uitstekend beeld van de beklemmende sfeer binnen maffiafamilies en maffia-dorpen, over de rol van vrouwen en de hersenspoeling die kinderen in maffiafamilies van jongsaf aan ondergaan.’

NBD Biblion

‘Een uitstekend inzicht in de werkwijze van het misdaadconglomerat. De ’Ndrangheta zit ook hier in de haarvaten van economie en politiek.’

Trouw

‘Wat een schitterend boek over de meedogenloze Ndrangheta in Italië. Mooi geschreven, knap researchwerk. Leestip!’

Mick van Wely, misdadjournalist voor *De Telegraaf*

‘In de ban van *Mafiopoli*, over de ’Ndrangheta, die wereldwijd gruwelijke misdaden begaat en verweven is met de bovenwereld, ook in Nederland.’

Wouke van Scherrenburg

‘Knap werk. Alsof je de hele tijd met een drone boven de ’Ndrangheta cirkelt.’

Marjon van Royen

SANNE DE BOER

Mafiopoli

Een zoektocht naar de 'Ndrangheta,
de machtigste maffia van Italië

Nieuw Amsterdam

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, www.fondsbijp.nl

FONDS Bijzondere
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

Eerste druk oktober 2020
Tweede druk november 2020
Derde druk december 2020
Vierde druk januari 2021
Vijfde druk februari 2021
Zesde druk februari 2021
Zevende druk augustus 2021
Achtste druk mei 2022

© 2020 Sanne de Boer
Alle rechten voorbehouden
Tekstredactie Louise Koopman
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagbeeld © Imageselect / Naeblys / Alamy
Kaartenmaker © Marcel Groenen
Foto auteur © Sacha de Boer

NUR 320

ISBN 978 90 468 3007 9

www.nieuwamsterdam.nl

www.sannedeboer.nl

Voor mijn vader

Inhoud

Kaart van Calabrië 9

Vooraf 11

- 1 Om te beginnen 13
- 2 Wie is hier maffioos? 16
- 3 Familiegevoel 22
- 4 'Schrijf je het in de krant?' 32
- 5 Waardigheid 38
- 6 Het ergste soort gezichtsverlies 54
- 7 De geur van mimosa 63
- 8 Maffia-bourgeoisie 78
- 9 Peppino's Mafiopoli 92
- 10 'Deze plek zal ooit prachtig worden' 99
- 11 Iets wat je eet of drinkt? 112
- 12 Spijt en nog eens spijt 121
- 13 Een veelzeggend gebaar 138
- 14 De geschiedenis van stilte 147
- 15 Een doodnormale familie 163
- 16 Alles onder controle 180
- 17 Zeg het met bloemen 187
- 18 Oorlog voeren in toga 198
- 19 De slag om Riace 213

20 Liegen om de waarheid te vertellen 221

21 Zoek en je zult vinden 241

22 De onzichtbaren 259

23 Stille antimaffia 277

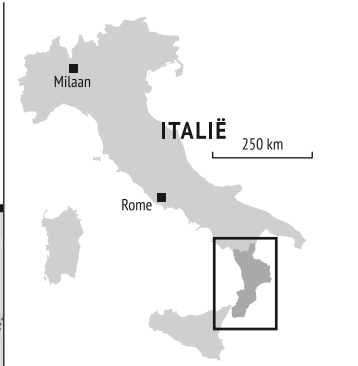
24 Tot slot 290

Noot over veroordelingen 295

Bronnen 297

Dankwoord 301

CALABRIË

Vooraf

Mafiopoli, de titel van dit boek, betekent ‘samenleving die door de maffia wordt bestuurd’. Het komt van het Italiaanse woord *mafia* en het Oudgriekse *polis* voor stad of burcht. De klemtoon ligt op de eerste o: Ma-*fí*o-po-li.

De uitspraak van het ingewikkeld ogende woord *'Ndrangheta* is verrassend simpel: *dráng*-get-ta. Vergeet de n-klank aan het begin, die wordt maar heel subtiel uitgesproken. De klemtoon ligt op ‘drang’ en de g van ‘gheta’ klinkt als de Engelse g van *get*. *Dráng*-get-ta.

De apostrof is een overblijfsel van de a uit het Griekse woord *andragathía*, waar de naam van de Calabrese maffia van afstamt. De term *'Ndrangheta* verwijst via dat woord (tevergeefs) naar goede, dappere mannen.

Voor de leesbaarheid van dit boek heb ik eigenwijs besloten om de apostrof die voor de naam *'Ndrangheta* staat, in de hoofdstukken die volgen weg te laten. De *Ndrangheta* is zonder dat accent al intimiderend genoeg.

Om te beginnen

Op eerste kerstdag 2006 ving Maria, een jonge moeder, in haar borst twee kogels op die voor haar man waren bedoeld. Het was half vijf 's middags toen ongenode gasten de feestdag bij haar schoonouders thuis kwamen verstoren. Met een kalasjnikov, een jachtgeweer en pistolen schoten ze in een flits veertig kogels op het gezelschap af. Maria redde haar kinderen van de kogelregen, maar zelf stierf ze aan de verwondingen in haar borst. Haar man, een leider van een Ndrangheta-clan in het Calabrese dorp San Luca, bleef in leven.

Toen ik vier dagen later in Calabrië aankwam, hoorde ik niets over deze familietragedie. Ik had Amsterdam achter me gelaten om een tijdje te gaan wonen en werken op een prachtige heuvel aan de rand van een dorp. Ik was me van geen Ndrangheta bewust en gaf me over aan de geur van zelf geplukte sinaasappels, de warmte van houtkachels en het uitzicht op diepgroene bergen en een felblauwe zee.

Maria Strangio's dood haalde de media niet, maar was wel de voorbode van het moment waarop de Ndrangheta, de Calabrese maffia, plotseling in felle internationale schijnwerpers zou komen te staan. Voor die tijd had de wereldpers zich nog niet over de wandaden of lastige spelling van de Ndrangheta gebogen. Ook de grote Italiaanse kranten negeerden de Calabrese maffia, die

nog min of meer werd afgedaan als een lokaal stelletje achterlijke heethoofden. En toch was de Ndrangheta toen al de machtigste maffia van Italië en de wijdst verspreide over de wereld.

Die andere, 'klassieke' Italiaanse maffia, de Siciliaanse Cosa Nostra, was allang wereldberoemd geworden door films als *The Godfather*. Wat zich op Sicilië werkelijk afspeelde in de periode dat het meeslepende verhaal over de familie Corleone werd opgenomen, was misschien niet bij alle filmfans bekend. Terwijl op een veiliger deel van Sicilië in scène werd gezet hoe de tragische filmheld een natuurlijke dood stierf in de tuin van een pittoreske villa, schoten de echte maffiosi uit het dorpje Corleone de ene na de andere vijand neer. Het maakte niet uit of die maffiosos was of journalist, rechter of politiemann. Uit Corleone kwam ook Totò Riina, de baas van alle bazen, die honderden doden op zijn geweten had en tegenstanders het liefst met zijn eigen handen wurgde. Naast zijn geboortedorp had Totò Riina met de heel wat chiquere fictieve godfather Don Vito Corleone weinig overeenkomsten, afgezien van zijn hangwangen dan. Hangwangen en vrienden in de politiek.

In 1992, twee jaar nadat het laatste deel van de *Godfather*-trilogie uitkwam, hadden die vrienden in de politiek Totò Riina teleurgesteld en bleek tot welk ijskoud geregisseerd oorlogsgeweld de Siciliaanse maffia onder zijn leiding in staat was. Twee uitzonderlijk moedige onderzoeksrechters, Giovanni Falcone en Paolo Borsellino, werden met bommen om het leven gebracht. Falcone was op een zaterdag in mei op het vliegveld van Palermo geland en onderweg naar de stad, toen in een tunnel onder de snelweg honderden kilo's explosieven ontploften. Het asfalt veranderde in een enorme krater en de auto's met Falcone, zijn vrouw en drie van zijn lijfwachten vlogen door de lucht. Twee maanden later drukte Paolo Borsellino op zondagmiddag op de

deurbel van zijn moeders huis toen hij door een zware autobom tegelijk met vijf van zijn lijfwachten werd opgeblazen. De straat lag in puin als na een hevige aardbeving. Terwijl het geweld van Cosa Nostra in alle kranten van de wereld stond, bouwde de Ndrangheta, die nog niet bekend was vanwege films of bom-aanslagen, in stilte aan haar imperium.

Wie is hier maffioos?

Het was mijn eerste zomer in Calabrië, toen het nieuws de wereld overging dat de Ndrangheta in Duitsland een bloedbad had aangericht. Zes jonge mannen waren 's nachts doorzeefd met kogels voor de stoep van een populair Italiaans restaurant in Duisburg. De media linkten de zesvoudige moord direct aan een vete tussen Ndrangheta-families uit het Calabrese dorpje San Luca.

Ik had de term Ndrangheta nog maar een paar keer gehoord en wist niet veel meer dan dat het de naam was van de Calabrese maffia. Wanneer ik mijn burens er naar vroeg, zeiden ze: 'Nee, die zit niet bij ons in het dorp. De maffia zit meer naar het zuiden.' Ik zag inderdaad dat San Luca, het dorp waar zowel de verdachten als de slachtoffers van de moordaanslag in Duisburg vandaan kwamen, op ongeveer twee uur rijden langs de kust naar het zuiden lag. Waarom hadden ze deze wraakactie dan 2000 kilometer noordelijker uitgevoerd, op twee uur rijden van Amsterdam?

De bloedwraak leek voor mijn dorpsgenoten een totaal irrelevant onderwerp. Als ik afging op hun onverschilligheid was San Luca wat mijn burens betreft bijna net zo ver als Duisburg. Ik wilde graag meer weten maar moest geduld hebben, want met mijn zeer beperkte Italiaans kon ik nog geen lokale kranten lezen of inhoudelijke gesprekken voeren. Tegelijkertijd maakte ik me

geen grote zorgen, want niemand van de mensen die ik kende kwam maffioos op mij over. Ze leidden een eenvoudig, weinig opzichtig leven.

Niets in het dorp vond ik onheilspellend, behalve dan misschien de koelwagen die elke zaterdag met ijs en bevroren etenswaar de heuvel op reed met een soort speeldoosmuziekje dat me aan horrorfilms deed denken. In tegenstelling tot veel van mijn bejaarde burens, die geen auto hadden maar hun eigen groente en fruit verbouwden, kon ik zelf de heuvel af rijden voor boodschappen. Er was in de omgeving zeker geen werk voor mij, maar dat zocht ik ook niet. Ik kon op afstand mijn redactiewerk voor Nederlandse opdrachtgevers blijven doen. Verder bemoeide ik me met mijn eigen zaken, zoals het hier hoorde. *'Fare i cazzi tuoi'*, noem je dat in plat Italiaans. Daar doe je iedereen een plezier mee.

Calabrezen zijn vaak wat wantrouwig tegenover mensen die ze nog niet kennen. De geschiedenis heeft ze daartoe genoeg redenen gegeven. De ene na de andere overheersende macht plantte hier een vlag in de grond: Grieken, Romeinen, Noormannen, Spanjaarden, Fransen. En dan waren er nog Turkse en andere exotische kapers op de kust. Dorpen werden niet pal aan zee maar op de heuvels gebouwd, zodat de Calabrezen al van verre konden zien of er weer een of andere vijand aankwam.

Gelukkig was het buitenlandse gezin van wie ik een huisje huurde geliefd, gerespecteerd en vertrouwd in het dorp. Mensen zagen ons samen en associeerden me met hen, en dus werd ik al snel steeds hartelijker begroet en bij mensen thuis uitgenodigd. Bij de dokter en zijn vrouw, die Engels doceerde op school. Bij de advocaat en zijn moeder, die met haar verleidelijke kookkunsten leek te willen voorkomen dat haar zoon ooit nog het ouderlijk huis zou verlaten. En bij de opvallend kwieke gepensio-

neerden, die op de terugweg van hun groentetuin of kippenhok langs mijn huisje aan de rand van het dorp kwamen en soms eieren in mijn handen stopten of een tasje aan de deur hingen met knapperige sla.

Ik had nog nooit zo veel warme gastvrijheid gezien als in dit piepkleine Calabrese dorp. Ik dacht eerst dat ik me buiten de stad misschien zou gaan vervelen, maar het leven was hier allesbehalve saai. Voor ik het wist had ik een hele familie zwerfhonden onder mijn hoede, maakte ik honing met een imker en zag ik mijn burens wilde zwijnen ontleden als professionele slagers. Bronwater kon je hier zelf uit de bergen halen, die vol stonden met klavertjes en felgekleurde bloemen. Kuddes geiten liepen op steile rotsen en schapen graasden tussen bomen die in alle seizoenen hun bladeren hielden. Tegen al die romantiek was ik niet opgewassen. Ndrangheta of geen Ndrangheta, ik werd opgeslokt door de idylle.

De maanden verstreken en ik was al driekwart jaar in Calabrië, toen in een warme septembernacht iets ontnuchterends gebeurde. De hele straat schrok wakker: er stond een auto in brand. Iedereen kwam in nachtkleding naar buiten om te helpen blussen en troosten. De auto was van een jonge vrouw die bij de gemeente werkte. Ze zag er geschrokken uit, maar reageerde stil en gelaten. Brandweer of politie werd niet gebeld.

De volgende dag hoorde ik aan haar keukentafel dat ze een sterk vermoeden had wie haar auto in brand had gestoken. Ze was gewend om voor iedereen die bij haar loket een bouwvergunning aanvraag gelijke regels toe te passen, maar voor een aantal dorpsgenoten was dat blijkbaar onacceptabel. Zij eisten bepaalde vrijheden op en als ze die niet kregen, lieten ze op deze manier weten dat ze toch wel hun ruimte zouden innemen, wat

een ander daar ook van vond. Ik vroeg aan mijn buurvrouw of ze aangifte van de brandstichting zou doen bij de politie. Nee, zei ze, dat zou het alleen maar erger maken. Ze ging op zoek naar ander werk, want ze wilde niet meer doorgaan met haar baan bij de gemeente, in de wetenschap dat ze zich zou moeten schikken. Hardop uitspreken wie ze dacht dat de daders waren, deed ze niet. Ik drong niet aan en leende haar mijn auto.

Meer dan honderd Duitse en Italiaanse rechercheurs waren ondertussen aan het werk om de zesvoudige moordzaak in Duisburg op te lossen. De Italianen hadden hun Duitse collega's al vijftien jaar eerder gewaarschuwd dat het restaurant – geen pizzeriaatje, maar een plek waar je ook kreeft kon eten – gerund werd door een Calabrese maffiaclan. Nu lagen de bewijzen daarvoor voor het oprapen. Bijvoorbeeld in de vorm van een verschroeid bidprentje van de aartsengel Michaël, een beschermheilige van de Ndrangheta. Het werd gevonden in de broekzak van een van de slachtoffers, Tommaso, een leerling van de kokschool die stage liep bij het restaurant. Die nacht was Tommaso 18 jaar geworden en alles wees erop dat zijn verjaardag door zijn baas, chef-kok Sebastiano, was aangegrepen om hem na sluitingstijd in te wijden als nieuw lid van de clan.

Tommaso had bloed uit zijn vinger op het plaatje laten druppelen en het daarna in brand gestoken, volgens de regels van het ritueel. Maar hij had het bidprentje niet helemaal laten verbranden, alleen het gezicht van de engel. Op het plaatje was nog duidelijk zichtbaar dat de engel zijn zwaard in de aanslag hield boven een wezen dat half mens, half draak, plat op een paar smeulende rotsen lag. Van de engel kon je ook nog de grote witte vleugels en de lange rode cape zien, die afstaken tegen een lichtblauwe hemel en glooiende groene heuvels.

Misschien had Tommaso een aandenken aan de avond willen bewaren en had hij het bidprentje daarom, eenmaal afgekoeld, in zijn portemonnee gestopt die hij in zijn achterzak stak. Om 2 uur 's nachts liep hij de deur van het restaurant uit met zijn 39-jarige baas Sebastiano, diens neefje van 16, en drie twintigers: twee andere Calabrese obers en Marco, die nog maar net uit Calabrië was aangekomen. De politie trof ze kort daarna alle zes aan, in een zwarte Volkswagen Golf en een wit bestelbusje, doorboord door een kogelregen. Tommaso had veertien schotwonden, waarvan vier in zijn hoofd.

Een Duitse vrouw had het alarmnummer gebeld. Ze was op straat twee mannen tegengekomen die richting de parkeerplaats van het restaurant gingen. Even later hoorde ze iets wat op vuurwerk leek en toen ze terugliep zag ze dezelfde twee mannen in een steegje verdwijnen. Haar getuigenis en de opnames van beveiligingscamera's waren de basis waarop de rechercheurs hun zoektocht naar twee moordenaars begonnen. Dat ze moesten zijn bij de Ndrangheta-clan van de families Nirta en Strangio wisten ze vrijwel meteen. Die lag namelijk hevig in de clinch met de clan van de families Pelle en Vottari, die restaurant Da Bruno beheerde. Zestien jaar lang was de vete uitsluitend in en om San Luca uitgevochten. Sinds een carnavalsavond op een eerste dodelijke schietpartij uitliep, gingen de clans elkaar in Calabrië periodiek met pistolen en kalasjnikovs te lijf.

Sebastiano Strangio, de eigenaar en chef-kok van Da Bruno, hoorde ingewikkeld genoeg ondanks zijn achternaam niet bij de Nirta-Strangio-clan. Hij mocht die nacht dan ongewapend met zijn jongens de deur uit zijn gelopen, hij bleek wél op een nieuw hoofdstuk in de vendetta voorbereid. In een opslagkamer van het restaurant vond de politie een automatisch geweer dat was geladen met negentig kogels, en nog een indrukwekkende voor-